Alvelandet i vest

Av Edmund Schilvold

(Basert på minner fra de to ukene jeg tilbrakte med leiebil i Irland sommeren 2000)

Publisert i Moss Dagblad

Når Irland en sjelden gang blir omtalt i norske media, er stikkordet ofte konflikt. Men tar en blikket bort fra den velkjente fliken i nordvest, vil en oppdage et fredelig land med vakre landskap, vennlige folk og en rik og egenartet kultur.

Smaragdgrønne enger, dansende alver, jenter med rødt hår. Det er klisjéer som ofte knyttes til Irland. Men virkeligheten gjør slike stereotype forestillinger til skamme. Det virkelige Irland er langt mer komplekst og variert. Her finnes eldgamle eikeskoger og utfordrende fjelltopper, her stuper tohundre meter høye klipper ned i Atlanteren. Her kan en ennå oppsøke landsbyer hvor engelsk er et fremmedspråk og turister en kuriositet. Fortida er ennå levende i folks bevissthet, og tradisjonene har mer vind i seilene enn på lenge.

Mye av Irland har en appell som vanskelig kan beskrives med ord. Det er noe ved landskapet og alle historiene bak det som rører ved strenger i menneskets indre. Å reise gjennom de avsidesliggende områdene på Irlands vestkyst er å bevege seg på grensen mellom våken tilstand og drøm, nåtid og fortid, realitet og sagn. Kanskje finner en i dette noe av årsaken til at få nasjoner har produsert flere verdenskjente poeter og forfattere i forhold til folketallet enn nettopp Irland. Eksempler er James Joyce, Oscar Wilde, W.B. Yeats, Samuel Beckett og Seamus Heaney.

En nøkkel til Irlands sjel

Om litteraturen er viktig, er musikken helt essensiell for den som ønsker å komme i kontakt med det Irland som ikke så lett lar seg fange med øyet alene. Kanskje kan musikken sies å være selve nøkkelen til Irlands sjel. Det er ikke for ingenting at harpen er et av Irlands nasjonale symboler.

Med den kulturelle renessansen som har funnet sted i Irland i løpet av de siste tiårene, har folkemusikken fått en status og en popularitet som ville vært utenkelig i de fleste andre land i Europa. Samtidig har det skjedd en betydelig videreutvikling av folkemusikken. Yngre generasjoner har valgt å

tolke musikken på nye måter. Det tradisjonelle har blitt et grunnlag for nyskapning. Nye idéer, impulser og instrumenter har blitt tilført, ofte med et resultat som overgår det en begynte med både i skjønnhet og kraft. Likevel, til tross for endringene, er musikken ennå klart irsk. Denne fornyelsen har reddet irsk musikk fra stagnasjon og forfall, og gjort den attraktiv for en hel verden.

Kanskje er det irsk selvtillit og stolthet over egen kulturarv som ligger bak denne suksessen. Gjennom flere hundre år med til dels brutal engelsk undertrykkelse og okkupasjon var musikken noe av det som gav kraft og samhold. Da engelske styresmakter nedla forbud mot det meste av irske kulturuttrykk, fortsatte folk å spille i hemmelighet, i protest. Den irske renessansen kan sees som den endelige seieren over det forhatte engelske styret.

Ironisk nok skulle den engelske undertrykkelsen av Irland bli en indirekte årsak til irsk musikks popularitet i utlandet. Fattigdom, sult og frustrasjon drev millioner av irer til å emigrere, og mange av de nåværende etterkommerne har en sterk interesse for sitt opphav. Ikke minst gjelder dette USA, der en regner med at mer enn tjue prosent av befolkningen er av irsk avstamning.

Men kanskje er den viktigste årsaken til suksessen at mye av irsk musikk, til tross for sin spennvidde, har en evne til å vekke følelser som gjør den noe i nærheten av universell. Ofte formidler musikken en lengsel eller tristhet, andre ganger fanger den naturens skjønnhet og mystikk eller viljen til motstand og opprør. Det er musikk formet av et folk som vet altfor godt hva tragedie og avskjed innebærer, men som mot alle odds overlevde og kom videre.

Et land i endring

For bare noen tiår siden var Irland et av de fattigste land i Europa. Det som fantes av velstand var i stor grad begrenset til enkelte byer i øst, der en elite av gamle engelske og unionsvennlige familier lenge hadde sittet med makten. I dag er situasjonen snudd på hodet. Økonomien er i vekst, levestandarden er på vei opp, veiene legges om og utvides, byene vokser. Selv om de færreste ønsker fattigdom og arbeidsløshet tilbake, innrømmer mange at noen av de mest sjarmerende sidene ved ”gamle Irland” står i fare for å gå tapt. Svingete landeveier blir motorveier, vennlige små landsbyer oversvømmes av turister. Noe av magien ved det å reise forsvinner når et sted ”tilrettelegges” for turisme, når gatene fylles av turbusser, souvenirsjapper og minibanker. En kan bare håpe at de deler av landet som ennå er lite besøkt vil motstå fristelsen til å legge seg flate for masseturismen.

I juli og august kan det til tider bli temmelig trangt om plassen i de mest populære områdene. Følger du kysten, gjelder dette særlig områdene i sør og sørvest. Men også på steder som ligger forholdsvis avsides, kan du risikere å treffe vel så mange besøkende som lokale. Eksempler på dette er landsbyen Doolin, som knapt er avmerket på kartet, og Aran-øyene, utenfor kysten sør for Galway. En bør definitivt vurdere å legge turen til høst eller vår isteden. Det vil da være lettere å finne overnattingssted på sparket, og en kan nyte de mer velkjente attraksjonene uten støyen fra stadige busslaster med turister.

Tenker du derimot å besøke områder mer utenfor allfarvei, som Mayo og Donegal i nordvest, skulle det være liten grunn til å la være å dra om sommeren. Fordelen er selvsagt lange, lyse dager, og mulighet for god varme når sola viser seg.

Vått og vakkert

Men sommer er langt fra synonymt med sol og blå himmel. Som Europas utpost mot Atlanterhavet er Irland ofte det første stedet lavtrykkene åpner slusene, og selv midt på sommeren kan det regne nesten uavbrutt i dagevis. Kaldt kan det også bli, og på vestkysten kan det blåse både kuling og storm. Å satse utelukkende på shorts og t-skjorte er en dårlig idé, og solkremen kan gjerne bli hjemme. Spesielt på vestkysten bør en varm genser og en vanntett jakke alltid ligge i bagasjen. En drar bare ikke til Irland for å sole seg...

Når det gjelder transport, er det egentlig bare leiebil som duger. Å sykle kan bli en uforglemmelig våt opplevelse, togene går bare mellom de større byene, og ute på landsbygda er bussene både få og upålitelige. Det positive er at leie av bil er langt billigere enn i Norge. For et par uker i en sedan med ubegrenset kjørelengde vil du måtte ut med 3000-4000 kr.

Før turen er det ikke så dumt å prøve og venne seg til tanken på at det kan bli gråvær og regn hver eneste dag. Joda, du kan være heldig, men det er bedre å være forberedt. Nærkontakten med elementene er en del av opplevelsen, og det skiftende været kan gi utrolig stemningsfulle opplevelser. Stråler av lys som bryter gjennom skylaget og får vannet til å glitre, fargerike regnbuer og brennende solnedganger, mystiske landskap innhyllet i dis og tåke. En må akseptere været, gjøre seg til venns med det og se mulighetene det gir, ikke irritere seg over mangel på sol. Trenger en å tørke opp og varme seg, er det sjelden langt til en koselig pub.

Når sola så endelig bryter fram, kommer det vidåpne landskapet til sin fulle rett. Det glitrer og skinner i dogg og regndråper, og gresset er saftig og mørkegrønt, rikelig vannet av utallige skybrudd. Det er ikke for ingenting at Irland har tilnavnet ”The Emerald Isle”.

En fantastisk halvøy

Himmelen henger blygrå og lav over County Kerry da jeg passerer gjennom den vesle byen Tralee og legger i vei vestover mot Dingle-halvøya. I min mørkegrønne Alfa Romeo har jeg riktig så bra, selv om både førersete og gir befinner seg på motsatt side av det jeg er vant til. Etter nesten en uke på irske veier har jeg endelig vennet meg til at motgående trafikk passerer på høyre side. Med venstrekjøringen i blodet kan jeg slappe litt av og nyte friheten der jeg suser utover på veien langs nordsida av halvøya. Planen er å kjøre ut til landsbyen Dingle via Brandon Bay og Connor-passet. Denne ruta skal være langt vakrere enn den vanlige hovedveien til Dingle, som går via bygda Annascaul.

Det er med relativt store forventninger at jeg forlater N86 og fortsetter på den smalere og mer ujevne veien mot tettstedene ved Brandon Bay. Jeg har lest og hørt så mye om Dingle-halvøya. Fornminner i hopetall, fjelltopper på nesten tusen meter, høye klipper og bortgjemte strender. Landskapet vil naturligvis ikke ha den samme villskap og dramatikk som en kan finne i Norge, men det regner jeg da heller ikke med. Irland har noe annet. Irland har vidstrakte, bølgende beitemarker som strekker seg like ned til kanten av klipper med foten plantet i hvite brenninger. Irland har ruiner av eldgamle festninger, landsbyer der lykken er en pub med skummende Guiness og varme på peisen. I Irland er opplevelsen av landskapet uløselig knyttet til myter og sagn. En sammenlikning med Norge ville ikke være rettferdig eller riktig.

Idet veien begynner å stige mot Connor-passet er skylaget i ferd med sprekke opp, og sol og skygge flommer i bølger over landskapet. Fra mitt utkikkspunkt ved den gamle steinmuren langs stupet ser jeg Brandon Bay og bygdene rundt lyse opp i blått og grønt. Videre opp mot toppen bærer det. Veien er ikke stort breiere enn bilen, og kommer det møtende, vil en av oss måtte rygge tilbake til forrige utkjøring. Men jeg kommer opp til parkeringen uten problemer, akkurat tidsnok til å unngå en rad av biler på vei opp fra Dingle.

Et høydedrag i nærheten byr på vid utsikt utover landskapet. Under meg ser jeg veien jeg kom opp som et band i fjellsida, i sør ser jeg Dingle Bay. I nordvest, delvis skjult av tåke, ligger Cnoc Bhréannain. Med 951 meter er dette Irlands nest høyeste fjell. Ifølge sanget besteg St. Brendan og andre munker toppen i det 5. århundre, like før de forlot Dingle-halvøya med kurs for Grønland og Amerika. Ingen vet om de noensinne nådde målet.

Trygt innlosjert på Alpine House B&B trasker jeg ned til sentrum av Dingle for å inspisere. Dingle viser seg å være en trivelig og ganske godt bevart

liten fiskerlandsby, selv om turistbussene fyller området ved havna. Trange, brolagte gater, hus i friske farger, en pub på hvert hjørne. Murphy's i Strandgata viser seg på være et godt valg for en god og rimelig middag. Jeg inntar en delikat pastarett med lokal sjømat på en krakk ved bardisken, og kommer i prat med en gammel sjømann fra stedet. Jammen har han ikke vært i Norge også.

Utpå kvelden kjører jeg en tur videre vestover mot Slea Head og spissen av halvøya. Stort lenger vest i Europa er det ikke mulig å komme. Havet ligger grått og rolig, men i det disige fjerne forvandler solgløtt overflaten til skimrende sølv. Fra de bratte, frodige engene ved Dunquin ser jeg Blasket-øyene, Na Blascaodaí, nå bebodd kun av måker og lundefugl, og kanskje et og annet gjenferd. På den nærmeste av dem kan jeg skimte restene etter landsbyen der det helt fram til 1950-tallet bodde et hundretall mennesker. Noen av husene står ennå og venter, men menneskene er for lengst borte, emigrert til Amerika på jakt etter et bedre liv.

Like før solnedgang kommer skodda drivende, hvit og ullen, men ikke tjukk nok til å stoppe det siste sollyset helt. I noen minutter får solnedgangen lufta til å gløde, så kommer mørket atter sigende fra øst. Tida er inne for å vende tilbake til Dingle.

Sjarmerende Clare

Noen dager seinere ruller jeg nordvestover gjennom County Clare. Landskapet her er mer karrig, et stort, bølgende sletteland med åpne beitemarker, buskas, skogholt og bekkedaler. Men bortenfor ligger kysten, med de verdenskjente Cliffs of Moher. Her finner en dessuten den vesle landsbyen Doolin, utgangspunkt for ferjeturer til Aran-øyene, og et sentrum for irsk folkemusikk i regionen.

Doolin viser seg å ligge lunt til i et lite dalsøkk nede ved sjøen, akkurat der de høye klippeveggene viker til side og slipper Atlanteren inn i en beskyttet, naturlig havn. Rett nedenfor bakken finner jeg mitt overnattingssted, en B&B ved navn Cullinan's. Et trivelig sted er det, med fint innredede rom oppe i andre etasje.

Da det begynner å mørkne tar jeg beina fatt og vandrer oppover gata til "sentrum" av landsbyen. Noe stort sted er det ikke. Hovedgata er identisk med landeveien, og et postkontor er den mest åpnebare forbindelsen til omverdenen. Men tappekraner er det nok av. Tre – fire puber i et tettsted med knapt tohundre sjeler. Riktignok blir folketallet nesten fordoblet om sommeren når folk valfarter hit for å oppleve musikken og atmosfæren på disse samlingsstedene, men i Irland er det uansett ikke noe merkelig med

én pub per femti innbyggere. I Irland er det akkurat nok til å holde en landsby flytende, både sosialt og på andre måter.

På den første puben jeg kommer til har det samlet seg så mye folk at halve rommet må flytte på seg hver gang noen skal inn eller ut. Jeg får en pint fylt til randen med kremgult skum og svart Guiness, og klarer mirakuløst nok å finne et sete borte ved den ene veggen før det hele ender i katastrofe. Jeg rekker så vidt å suge opp litt av ølet som flommer nedover glasset før karen ved siden av meg spør hvor jeg kommer fra. Han har åpenbart en god del flere pints innabords enn meg, og er i det snakkesalige hjørnet. Vi må nesten rope til hverandre, så mye høyt går praten i rommet, og dialekten gjør at jeg nærmest må gjette meg til hva som sies. Men gjennom det hele høres musikken, og lyden av fele gjør ikke stemningen noe dårligere.

Etter en times tid tar vi hverandre i handa og ønsker hverandre lykke til videre. Røykeloven er ennå et ukjent begrep i denne delen av verden, og det er rene sjokket å komme ut i den kalde kveldslufta. Gatelys er det lite av, men en stigende fullmåne fyller landskapet med trolsk lys og lange skygger. Joda, her finnes noe av det Irland som har fascinert så mange, det litt fjerne, ville alvelandet som ikke helt kan fanges eller temmes.

Ved solnedgang kvelden etter befinner jeg meg noen kilometer sør for Doolin, høyt over havet der de voldsomme Moher-klippene når sitt høyeste punkt på 203 meter. Trafikken av turister er over for dagen, og bare en håndfull mennesker er blitt igjen for å nyte det fantastiske lyset. Langt, langt der nede braker dønningene mot fjellet, men sjøen ligger uvanlig stille, farget i rødt og lilla av den svinnende dagen. Sola er nesten nede nå, og de siste strålene setter klippeveggene i brann.

Jeg tenker på turen til Inishmór, den ene av de tre Aran-øyene, tidligere på dagen. Et landskap av hvite strender, kløverenger og steingjerder, gaeliske skilt og eldgamle festningsverker. Kanskje var høydepunktet Dún Aengus, et totusen år gammelt steinfort helt på kanten av stupbratte klipper. Ennå kan jeg ane de tre øyene ute i det svartnende havet, tre klipper av stein der gaelisk kultur har bitt seg fast og ennå holder stand.

I horisonten, på den andre siden av Galway Bay, ser jeg hva som venter når jeg neste dag skal videre nordover. Langt der borte i den klare lufta ligger kjedene av fjelltopper i Conamara, kveldblå og løfterike.

Aktuelle linker:

http://www.irishclans.com
Velorganisert side med mye informasjon

http://www.rentacar-ireland.com
Gode priser på leiebil...

www.hiddenireland.com
Overnattingssteder med sjel...

http://www.stpatricksday.ie
Irlands 17. mai...